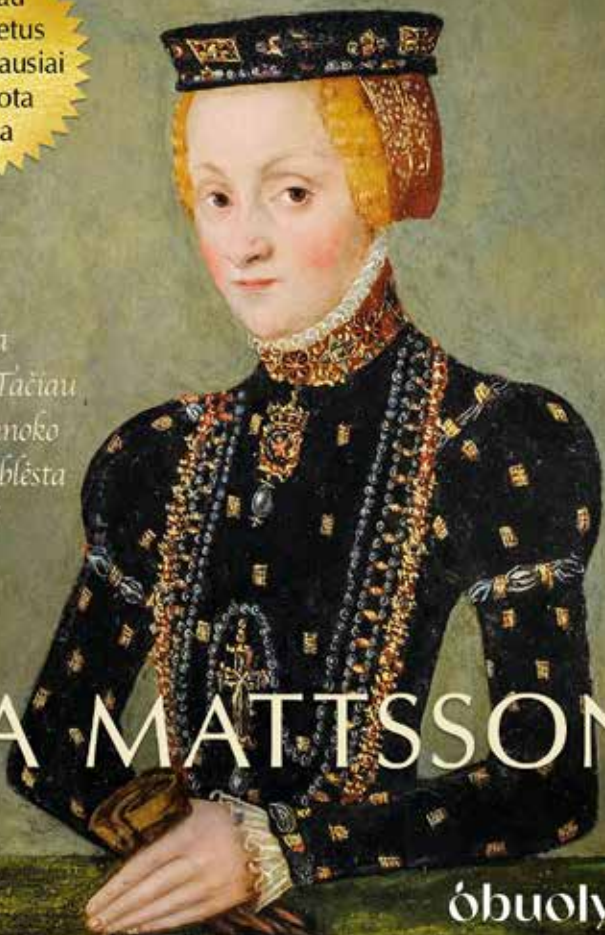

KOTRYNA JOGAILAITĖ

ROŽĖS IR AKMENS KARALIENĖ

Daugiau
nei 5 metus
tyrinėta, gausiai
ilustruota
studija

Istorija
negailestinga
moterims... Tačiau
jos įtaka pranoko
epochą ir neblėsta
Europoje iki
šių dienų.

A detailed portrait of Queen Kotryna Jogailaitė, the first Polish queen consort of Lithuania. She is depicted from the chest up, wearing a dark, patterned gown with a high collar and multiple strands of pearls and jewels. Her hair is blonde and styled in a bun, topped with a dark, ornate crown. She has a serious expression and is looking slightly to the left. The background is a plain, light-colored wall.

EVA MATTESSON

óbuolys

EVA MATTSSON

K O T R Y N A
J O G A I L A I T Ė
R O Ž Ė S I R A K M E N S K A R A L I E N Ė

Vertė
UAB „KNYGŲ MINISTERIJA“

iš Evos dienoraščio

Krokuva, 2011 m. gruodžio 6 d.

*Pagaliau Vavelio pilies bibliotekoje. Gražiame kambaryje esu viena.
Pro aukštus langus šviečia saulė. Mano žvilgsnis nukrypsta į pastatus
už lango. Tolumoje matau Krokuvą. Esu Vavelyje, kur užaugo Kotryna
Jogailaitė. Čia ji yra šalia. Mano mintys skrieja tolyn, o pojūčiai atgyja,
lekiu į praeitį laiko mašina. Matau ją, bėgiojančią, dainuojančią
ir žaidžiančią su savo broliais ir seserimis kieme.*

*Į kambarį įeina mano paslaugioji mentorė Kristyna. Esu Krokuvoje,
atlieku faktografinį tyrimą, fotografuoju ir įrašinėju garsą
savo spektakliui „Gyvenimas akmenyje“. Priešais save turiu devynias
knygas, kurias Kristyna man padėjo gauti iš pilies archyvo. Ak, kaip
norėčiau mokėti lenkų kalbą! Daug kas būtų lengviau. Darome daug
lenkiškos medžiagos kopijų, kurios man kainavo menkus 13 zlotų.
Sėdžiu, kol saulė persikelia į kitą pastato pusę. Ji darosi šalta, o aš alkana.*

Kartais sunku žinoti, kada kas nors prasideda...

Kotrynos Jogailaitės atveju žinau tiksliai – tai įvyko būtent tą dieną.

Malin ir Mattsui

Turinys

Ižanga	13
<i>Vestuvės Vilniuje</i>	15
I. Dviejų dinastijų duklė	23
Itališka Kotrynos motinos kilmė ir Sforců giminė	25
Kotrynos senelė – Izabelė Aragonietė	34
Sunaikintas Leonardo da Vinčio žirgas	40
Kotrynos motina – Bona Sforca	41
Kotrynos tėvas ir Jogailaičių dinastija	44
Jos tėvų santuoka	47
II. Karalaitė Kotryna	53
Ankstyvieji metai	55
Prabangus gyvenimas	61
<i>Rytinė iškyla</i>	66
Šeima	72
Kaip atrodė Kotryna?	75
Persikraustymas ir ankstyva mirtis	80
Kotrynos dvaras Vilniuje	81
Aljansinės santuokos karalystės labui	85
Kotrynos sužadėtinis	87
III. Suomijos kunigaikštis	95
Jonas	97
Kunigaikštystė ir Karina Hansdoter	100
Brolių strategijos	103
Gustavo mirtis	106
<i>Neramios mintys</i>	109
Jono sprendimas	111
Jono kelionė į Dancigą	113
Derybos dėl santuokos Kaune	115
IV. Aljanso nuotaka	121
Kotrynos sprendimas	123

Kotrynos susitikimas su Jonu	125
Vedybų sutartis	128
Sutuoktiniai	130
Vestuvių karūna Sioderšiopinge	135
Kotrynos paveldas, kraitis ir draudimas	137
V. Kotryna – Suomijos kunigaikštienė	143
Pavojinga kelionė	145
1562 m. Kalėdų išvakarės	148
Renesansas įžengia į Turku	152
Kotrynos drabužių spinta	155
Eriko ir Jono kova dėl valdžios	156
Apsiaustis, kapituliacija ir plėšikavimai	159
Švedijos ir Danijos karas	162
Į Švediją	163
Kotrynos ir Jono turto konfiskavimas	165
VI. Motinystė Gripsholme	171
Kasdienis gyvenimas	173
Izabelė	177
<i>Laikas gydo</i>	182
Izabelės kapas	184
Žygimantas	187
VII. Lošimas iš Kotrynos likimo	193
Erikas kuria planus	195
Eriko susitarimas dėl Kotrynos su caru Ivanu	196
1567 m. pavasaris	199
Atvyksta Rusijos delegacija	202
VIII. Sukilimas	207
Derybos dėl laisvės	209
Danai puola	210
Išlaisvinimas	212
Erikas turi sūnų	213
Sukilimas įgauna formą	215
Į Vadsteną	217
Įžengimas į Stokholmą	221

IX. Švedijos karalienė	227
Užtikrinta įpėdinystė	229
Karūnavimas Upsaloje	232
<i>Kaip atspindys</i>	238
X. Kotryna – kultūros nešėja	243
Modernėjanti architektūra	245
Meistrai ir paminklai	247
Interjero dizainas ir kokybė	260
XI. Religija – ginklas	267
Pasirinkimai	269
Religiniai nesutarimai	274
De la Gardi ir palikimas iš Italijos	281
Jonas išduoda Kotryną	284
XII. Ratas užsidaro	289
Nužudymas	291
1579–1580 m. žiema	294
Vestuvės su pasekmėmis	296
<i>Per vėlu</i>	299
XIII. Paskutinį kartą	303
Dosnumas ir liga	305
Testamentas ir Kotrynos mirtis	307
Gedulinga kelionė ir Jogailaičių koplyčia	309
XIV. Įpėdiniai	319
Sūnus Žygimantas	321
Duktė Ona	329
XV. Kotryna – Švedijos renesanso karalienė	337
Baigiamasis žodis ir padėka	345
Nuorodos	347
Šaltiniai ir literatūra	355
Lietuviškų vardų rodyklė	361

Ižanga

Knyga, kurią laikote rankose, yra pirmoji karalienės Kotrynos Jogailaitės biografija. Ji radosi ilgose mano kelionėse po Italiją, Lenkiją, Lietuvą, Suomiją ir įvairias Švedijos vietas. Iš pradžių ketinau tą tiriamųjų kelionių medžiagą panaudoti tik savo straipsniuose, bet kai ėmiau suvokti, koks įspūdingas buvo Kotrynos gyvenimas, mintis parašyti knygą manęs jau nebepaleido.

Šis pasakojimas paremtas laiškais, teksta ir literatūra apie Kotryną ir ją supusius žmones. Analizavau ne tik raštus, bet ir daiktus, to laikmečio interjerus ir architektūrą, kad geriau suprastčiau, kaip ji gyveno ir kokia buvo.

Kai kurie trumpi knygos skyriai – dramatizuotos istorijos, kuriomis siečiau ryškiau atgaivinti Kotrynos gyvenimo įvykius. Šiuose aprašymuose remiamasi mano rasta šaltiniais, tačiau leidau sau ir laisviau interpretuoti Kotrynos jausmus ir mintis, remdamasi bendru vaizdu, kurį susidariau apie ją. Vienu atveju perteikiau ir jos vyro Jono mintis.

Kai kuriose vietose galite perskaityti mano pačios pamąstymus ir išgyvenimus, kuriuos patyriau įgyvendindama šį projektą. Sekti Kotrynos Jogailaitės gyvenimo ir darbų vingius buvo jaudinanti kelionė. Kviečiu į šią kelionę ir skaitytoją!

Vadstena, 2018 m. kovo mėnuo
Eva Mattsson

Vestuvės Vilniuje

1562 m. spalio 4 d., sekmadienis

Kotryna buvo sustingusi, įsitempusi ir išsekusi. Nuotakos vainikas ant jos galvos sunkus kaip akmuo, o ceremonija katedroje truko pernelyg ilgai. Ji akies krašteliu žvilgtelėjo į savo naująjį vyrą, Švedijos ir Suomijos kunigaikštį Joną, mirusio karaliaus maištininko Gustavo Vazos sūnų. Dar neįjautė jam jokio prierašumo. Vyras atrodė pavargęs. Sunkios derybos prieš santuoką paliko pėdsaką net ir jo veide.

Jis nepasizymėjo itin patrauklia išvaizda. Buvo tvirtas ir gerai apsirengęs, tačiau veidui trūko savitumo ir klasikinių bruožų. Po kunigaikščio karūna Kotryna regėjo jo rusvus ir, nepaisant jauno 24 metų amžiaus, praretėjusius plaukus. Ilga barzda, siekianti krūtinę, buvo išpūdingesnė, tačiau tarp ūsų ir šios puošmenos kyšojo kreivi ir atsikišę priekiniai dantys. Išoriškai jie nesiderino; patrauklesnė ir artimesnė jai pasirodė veikiau Jono asmenybė. Per pirmąjį jų susitikimą Kotryna pastebėjo jo atidžias, bet ramias akis. Jos rodė intelektą ir mąslumą. Nepaisant kilmės, jis pasižymėjo pasaulietine patirtimi ir kalbų mokėjimu.

Ne, ne Jonas buvo jos rūpesčio objektas. Karališka kilmė leido jai jaustis pranašesnei už vienuolika metų jaunesnį Suomijos kunigaikštį. Vidinį nerimą jai daugiau kėlė ateitis, persikėlimas į Turku ir karai. Juk ji atsidūrė tarp dviejų realybių. Tarp senos pažįstamos ir naujos, kupinos netikrumo. Laikmetis jai kėlė griežtus reikalavimus: būti lojaliai ir aktyviai ginti karalystę nuo priešų. Reikėjo sudaryti naują sąjungą, buvo pasirašyta taikos sutartis su Švedija prieš jų bendrą priešą Rusiją. Santuoka sustiprino šią sutartį ir sukūrė kraujo ryšius, ilgalaikių abipusių pastangų įrodymą.

Katedros varpų gaudesys reiškė santuokos ceremonijos pabaigą. Vilniuje buvo paskelbta šventės diena, ir miestiečiai gausiai susirinko stebėti šio

svarbaus įvykio. Bažnyčia pilnutėlė, o lauke būriai žmonių nekantariai laukė, kada galės išvysti jaunikį ir nuotaką. Šventinė dvasia vyrojo ore.

Atsidarė sunkios geležinės Valdovų rūmų durys. Stovintys minios gale stiebėsi ant pirštų galų, stengdamiesi prasibrauti kiek arčiau. Kunigaikštis ir kunigaikštienė buvo nuostabus reginys. Kotryna vilkėjo ilgą naujausios ispaniškos mados suknelę siauromis rankovėmis. Ji buvo pasiūta iš ryškaus sidabrinio audinio su įaustomis gelėmis. Ant suknelės atviras ilgas puošnus apsiaustas trumpomis pūstomis rankovėmis. Rudeniniam vėjui pūstelėjus į nuotaką ir jaunikį, apsiaustas prasi-skleidė ir atidengė blizgantį pamušalą, kuris mirgėjo karūnos brangakmenių atšvaitais. Jonas irgi buvo didingas, vilkėjo baltus ir auksinius drabužius, avėjo sidabru kaustytus dailius batus. Ant juosmens kabojo kardas – vyriškumo atributas. Po jų kojomis driekėsi ilgas kilimas iš blizgančio pilko audinio, apsiūto šilku. Jis buvo nutiestas nuo pat katedros altoriaus vidurio, palei vidurinę navą iki pat bažnyčios durų.

Kotryna ir Jonas stovėjo ant katedros laiptų ir priiminėjo žmonių sveikinimus. Dabar jie buvo vyras ir žmona, Suomijos kunigaikštienė ir kunigaikštis. Susieti įpareigojančių sakramentų ir titulų.

Aidint minios ovacijoms, Kotrynos brolis, karalius Žygimantas Augustas, įsodino ją į išpuostą karietą. Vestuvinę karietą traukė aštuonių jos pačios žirgų kinkinys, ji buvo papuošta pačiu raudoniausiu akso-mu. Kotryna patogiai įsitaisė ant minkštų geriausios kokybės pagalvių ir pagalvėlių. Kiek galėdama atsilošė atgal, kad sunki karūna nenu-kristų nuo galvos. Dabar, kol atvyks į pilį, ji galėjo keletą minučių atsikvėpti.

Naujasis vyras sėdo ant žirgo ir kartu su karaliumi Žygimantu Augustu jojo triukšmingos procesijos priekyje. Atrodė, kad jie gerai sutaria. Pati Kotryna apie savo brolių beveik negalvojo. Po motinos mirties jis seserims neskyrė daug dėmesio. Žygimantas Augustas savotiškas žmogus ir visai nepanašus į jų tėvą Žygimantą Senąjį, kurio jai vis dar

labai trūko. Tėvas jai buvo saugus šeimos prieglobstis. Jos mintys nukrypo į motiną. Jų gyvenimus siejo daug bendrų dalykų. Bona Sforca, ištekdama už jos tėvo, į Lenkijos karalystę ir Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę atvyko iš Italijos su didele palyda. Tai taip pat aljansinė santuoka. Tuomet ji buvo sudaryta tarp Milano kunigaikštystės, Habsburgų imperijos, Lenkijos karalystės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės. Dabar istorija kartojosi.

Kotryną iš apmąstymų pažadino karieta, sustojusi prie pilies. Čia turėjo įvykti iškilmingas pokylis, kur bus gausu maisto ir gėrimų. Svečiai daugiausia buvo šeimos nariai, artimi didikai ir oficialūs asmenys, pakviesti į ceremoniją, tačiau vestuvės nebuvo didelės. Tolimesnių valstybių didikai nebūtų galėję dalyvauti, nes laiką ir vietą Žygimantas Augustas paskelbė likus vos dviem savaitėms iki vestuvių. Vėlyvo kvietimo priežastis buvo ta, kad Kaune užsitęsė kunigaikščio Jono ir karaliaus derybos dėl santuokos sąlygų. Dėl to ir Kotryna su būsimuoju vyru susipažino tik likus kelioms dienoms iki Jonui su visa švedų svita įžengiant į Vilnių.

Iki pat paskutinės akimirkos vyko karštingas pasiruošimas. Vedybų sutartis pasirašyta tik dieną prieš vestuves. Jonas išpareigojo, kad santuoka vyks pagal Romos katalikų bažnyčios papročius ir tradicijas, nors pats buvo protestantas. To reikalavo Žygimantas Augustas ir vyskupas.

Oficialioji ceremonijos dalis buvo baigta ir dabar pagaliau turėjo prasidėti puota. Kotryna galvojo apie šokių, maistą ir vyną. Dabar ji galės mėgautis tuo su artimaisiais. Vėliau vakare turėjo būti atliktas lovos ritualas, o jai reikėjo apsvaigti, kad jaustųsi geriau priartėjus reikiamam veiksmui.

Vestuvių iškilmės buvo pašėlusios ir truko aštuonias dienas, vyko vokiečių ir vengrų riterių turnyrai, skambėjo muzika, vyko apeiginiai žaidimai, tačiau tai nebuvo vien linksmybės. Riterių turnyras buvo toks įnirtingas, kad net sužeista žmonių ir perdurta žirgų. Ėmė sklisti gandai, kad šie nelaimingi atsitikimai yra įspėjantis ženklas ateičiai.

Pati Kotryna atsidavė pasiruošimui kelionei, į tai įsitraukė visas Vilniaus dvaras. Jos baldai, namų apyvokos daiktai, žirgai, drabužiai,

juvelyriniai dirbiniai ir kita keliavo į Turku pilį – naujuosius Kotrynos namus. Kunkuliavo nekantrumas, laukimas ir liūdesys. Ar ji kada nors sugrįš į tėvynę? Po Lenkijos karalystę ir Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę keliauti įpratusi, bet kaip bus su šiaurės šalimis? Nors Jonas doras ir išsilavinęs, ji žinojo, kad Švedijoje karališkieji asmenys gyveno ir gyvena daug paprasčiau. Švedijos Karalystė nesivystė tokiu pat tempu kaip Lenkija ir LDK bei žemynas. Taigi ji pasiėmė su savimi tiek, kiek galėjo. Jos palydą sudarė šešiasdešimt dvariškių – nuo freilinių iki virėjų, siuvėjų, tarnų ir tarnaičių. Prie Kotrynos dvaro prisijungė Jono vyrai ir sargyba, įskaitant beveik 200 kartu su juo į Vilnių atvykusių raitelių. Netrukus jie visi turėjo iškelti. Ji išvyks į naują karalystę su vyru, kurio visai nepažįsta. Atėjo laikas jos gyvenimo kelionei, panašiai į jos motinos kelionę maždaug prieš penkiasdešimt metų.

Ir reikėjo skubėti. Po kelių savaičių prasidės žiema. Sausi atšiaurūs vėjai, sniegas ir – kas blogiausia – ledas, galintis užkloti Suomijos įlanką. Svita turėjo pasiekti Turku iki tol. Kotryna pasiruošė ilgai ir pavojingai kelionei. Per rudens audras jūroje dužo daug laivų, tačiau jūrų kelias vis tiek buvo saugiausias, nes sausumoje siautėjo karas.

1562 m. Vilniuje įvykusios Kotrynos ir Jono vestuvės tapo unikaliu įvykiu Švedijos istorijoje. Užmegzti tvirti giminystės ryšiai tarp Švedijos bei Lenkijos ir Lietuvos unijos. Tai tapo ilgos bendros istorijos pradžia. Retai kada santuoka turėjo tokių didelių politinių, kultūrinių ir asmeninių pasekmių.

Grįšime į 1562 m. Vilnių, bet pirmiausia atsakysime į klausimą, kodėl Kotryna kunigaikščiui Jonui buvo tokia patraukli vedybų partnerė. Kas ta Kotryna Jogailaitė ir kodėl jis taip troško ją vesti? Ar ji pasižymėjo jam svarbiomis savybėmis, privalumais ar kilme?

Norėdami ištirti sąsajas, grįžtame daugiau nei šimtmečiu atgal. Pirmiausia į XV a. Italiją. Čia Sforcų šeima ką tik užvaldė Milano kunigaikštystę ir prestižinę Viskončių (*Visconti*) giminę. Iš čia Kotrynos Jogailaitės motina Bona Sforca atkeliavo į Lenkijos ir Lietuvos Valsybę ir Jogailaičių dinastiją, kur Kotrynos tėvas, karalius Žygimantas Senasis, valdė vieną didžiausių Europos imperijų, kuri rytuose ribojosi su svarbiomis prekybos zonomis: Osmanų imperija ir Rusija. Taigi Kotryna buvo kilusi iš Italijos ir Lietuvos bei Lenkijos kunigaikščių ir karalių giminių.

*Trijų dinastijų herbai.
Sforcų giminės herbas:
į gyvatę panaši būtybė, ryjanti vaiką.
Gediminaičių dinastijos herbas:
baltasis riteris (Lietuvos herbas)
ir Jogailaičių dinastijos herbas:
erelis su karūna (Lenkijos herbas).*

I

Dviejų dinastijų duktė

Itališka Kotrynos motinos kilmė ir Sforcų giminė

Kotrynos senelė – Izabelė Aragonietė (*Isabel of Aragon*)

Sunaikintas Leonardo da Vinčio (*Leonardo da Vinci*) žirgas

Kotrynos motina – Bona Sforca

Kotrynos tėvas ir Jogailaičių dinastija

Jos tėvų santuoka

Itališka Kotrynos motinos kilmė ir Sforců giminė

Kotrynos kilmė iš motinos pusės siekia XV a. Italiją, kuri tuo metu buvo susiskaldžiusi, vyko kova dėl valdžios ir karai. Milano kunigaikštystė priklausė Šventajai Romos imperijai, o Neapolis buvo nepriklausoma karalystė, kontroliavusi didžiąją dalį pietų Italijos. Tarp Šventosios Romos imperijos ir Neapolio buvo įsiterpusios Popiežiaus sritis ir Venecijos respublika.

Dvarų gyvenime netrūko intrigų ir sąmokslų. Šiandieninis draugas rytoj galėjo tapti priešu. Tarp skirtingų valdovų nuolat kildavo naujų karų, kuriuos dažnai palaikydavo savo pozicijas siekianti sustiprinti kuri nors kaimyninė šalis. Valstybių įtakos zonos nuolat keitėsi. Romos Katalikų Bažnyčia, prisidėjusi prie karų, prarado pozicijas tiek dėl atsiradusio protestantizmo, tiek dėl sustiprėjusios pasaulietinės valdžios. Tai buvo neramumų metas, ir pozicijos žaidimo lauke sparčiai keitėsi.

Kaip įprasta per karus, iš neramumų pelnėsi kai kurios grupuotės. Italijoje to meto situacija sugebėjo pasinaudoti kondotjerai, stambiai samdinių būrių vadai ir dažnai tų pačių būrių savininkai. Jie nuomojo savo pajėgas įvairiems užsakovams: tiek bažnyčiai, tiek kunigaikštystėms ir karalystėms. Patys sumaniausi tapdavo galingais ir svarbiais valdančiųjų sąjungininkais, o kadangi nacionalinės kariuomenės dar neegzistavo, tai per karus dar ir labai praturtėdavo. Kondotjerai rinkdavosi, kurią šalį palaikyti ne dėl lojalumo, bet paprastai kovodavo už tuos, kurie siūlydavo didžiausią užmokestį. Juo dažnai tapdavo žemės, auksas ir brangenybės. Kartais kondotjerai net parduodavo karius abiem konflikto pusėms.

Vienas žymiausių Italijos kondotjerų buvo Kotrynos Jogailaitės motinos prosenelis Frančeskas Sforca (*Francesco Sforza*). Kartu su kitais

Francesco I Sforza ir Bianca Maria Visconti. Bonifacio Bembo, XV a. vidurys.

tuometiniais kondotjeriais, tokiais kaip Lajonelis d'Este (*Leonello d'Este*), Sigizmundas Malatesta (*Sigismondo Malatesta*) ir Federikas da Montefeltro (*Federico da Montefeltro*), jis netiesiogiai vadovavo politiniams įvykiams. Jų galia dažnai buvo sutvirtinama vedybomis – tradicine priemone pozicijoms išlaikyti ir sustiprinti. Todėl santykiai tarp jų šeimų yra painūs ir palikuonys sunkiai atsekami.

Frančeskas Sforca buvo svarbiausias Sforcų dinastijos atstovas. Sforcų giminė buvo kilusi iš šiaurės rytų Italijos ir turėjo senas kondotjerų tradicijas. Pavardė *Sforza* reiškia „valdžia“ ir labai tinka šiai giminei ir jos siekiams apibūdinti.

Iš paprastos aplinkos kilusi šeima sėkmę pasiekė savo pastangomis. Dar jaunystėje Frančeskas kovojo mūsų lauke kartu su tėvu ir broliu. Visi jie turėjo gerą reputaciją ir sulaukdavo daug užsakymų. Frančeskas Sforca itin pasižymėjo kaip sumanus taktikas ir padarė puikią karvedžio karjerą. Iš pradžių jis kovojo Neapolio kariuomenės pusėje, paskui už Popiežiaus sritį ir galiausiai už Milano kunigaikštį Filipą Viskontį (*Filippo Visconti*).

Kunigaikštis Viskontis labai priklausė nuo Frančesko ir norėjo užsitikrinti jo ilgalaikę ištikimybę. Todėl pasiūlė Frančeskui sužadėtuves su savo vos šešerių metų sulaukusia nesantuokine dukra Bjanka Viskonti. Įžvelgęs galimybę tapti Milano kunigaikščiu, Frančiskas pasiūlymą priėmė ir, kai Bjanka Viskonti sulaukė pilnametystės, jie susituokė.

Filipas Viskontis tapo paskutiniuuoju Viskončių giminės kunigaikščiu. 1450 m. jam mirus, Milano kunigaikščiu tapo Frančiskas. Taip Sforcų giminė perėmė Milano kunigaikštystę iš Viskončių dinastijos, valdžiusios ją nuo XIII a.

Frančiskas ir jo žmona Bjanka Viskonti tapo vieninga ir kovinga pora. Bjanka buvo viena iš kunigaikštienių, įgijusių ir regentės statusą. Vyrui susirgus ir jam mirus, ji valdė Milano kunigaikštystę. Atrodo, kad Bjanka ir Frančiskas daug kuo dalijosi, nes Bjanka, užsidėjusi šarvus, taip pat dalyvaudavo mūšiuose, turėjo balsą ir tvarkant kunigaikštystės reikalus. Bjanka Viskonti buvo stipri, drąsi ir nepriklausoma moteris, net išdrįsusi viešai iškeikti savo vyrą už neištikimybę. Tai nebuvo didelis įvykis, tačiau ji padarė tai, ko daugelis moterų neišdrįsdavo. Neištikimybė savo žmonoms buvo įprasta valdovų vyrų gyvenimo dalis ir veikiau vyriškumo įrodymas, o ne kaltės aktas. Tačiau ideali moteris turėjo būti tyra ir ištikima.

Kunigaikščių pora plėtė kunigaikštystę ir tuo laikmečiu buvo laikomi pavyzdiniais valdovais. Garsus valstybės veikėjas florentietis Nikolo Makiavelis (*Niccolò Machiavelli*) savo susižavėjimą Frančesku Sforca išreiškė 1513 m. parašytame, bet tik 1532 m. išleistame veikalė *Il Principe* („Valdovas“). Knygoje apibūdino kunigaikštį kaip pavyzdį, turintį savybių, kurias turėtų turėti ir atskleisti tikras valdovas. Frančiskas įkūnijo kunigaikščio įvaizdį, kuris paplito po visą Europą ir galiausiai pasiekė šaltąją Švediją.

Nikolo Makiavelis išdėstė, kaip monarchai gali tapti gerbiama valdovais ir sustiprinti savo galią, o tai rūpėjo daugeliui. Anot jo, tobulas valdovas yra doras, turi veikimo galią, kuri kartu su turtinga siela gali daryti stebuklus. Išoriškai jis turėjo būti aktyvus, kupinas energijos ir ryžto. Kūrybingai ir valingai jis privalėjo formuoti ir savo gyvenimą, ir jį supantį pasaulį. Politinių tikslų valdovas turėjo siekti derindamas meilėkavimą, melą, draugystę ir išdavystes, tačiau jis privalo visada pirmenybę

teikti valstybiniams reikalams ir užduotims, o ne savo asmeniui. Nikolo Makiavelis realistiškai vertino tai, ko reikia valdžiai išlaikyti ir sustiprinti. Jis pateikė efektyvių, praktiškų patarimų, kaip būti sėkmingam, naujai mąstyti, kaip daryti įtaką.

Be to, kad privalėjo būti tvirtas ir veržlus, valdovas turėjo būti išsilavinęs, mokėti šokti, dainuoti, būti kilnus ir laikytis manierų, aprašytų 1528 m. Baldasarės Kastiljonės (*Baldassare Castiglione*) knygoje *II Cortegiano* („Kilmingasis“), kuri buvo karališkojo dvaro gyvenimo etalonas. Dvare jis turėjo būti riteriškas ir pasižymėti visomis kilmingo žmogaus dorybėmis. Tai galiojo ir princesėms, kurios buvo mokomos užsienio kalbų, pokalbio meno, muzikos, dainų ir šokių, kad atitiktų dvaro reikalavimus. Dvarui reikėjo moterų. Čia po mūšio įtampos vyrai atsipalaiduodavo ir bendraudavo su jiemis patinkančiomis gražiomis ir dvasingomis moterimis.

Frančeskui Sforcai ir Bjankai labai sekėsi ir iš gausių užsakymų atlygių jie įsigijo visko, ko reikalavo kunigaikščių padėtis. Milžiniškus savo turtus jie eikvojo rūmų statyboms ir interjerams puošti geriausios kokybės daiktais ir tekstile. Stalai buvo nukrauti gražiai dekoruotomis taurėmis, paaukuotomis lėkštėmis ir paaukuotais stalo įrankiais su monogramomis. Maistas ruošiamas išskirtinis, pagal išlikusius to laikmečio receptus. Kunigaikštystės privalėjo būti svarbiausiomis dvaro puošmenomis. Jos spindėdavo auksu, tikrais brangakmeniais ir perlais, kuriuos nešiojo ant galvos, puošė jais liemenis ir kaklą.

Paaukuotų peilių rinkinys su asmeniniais motyvais, tikriausiai pagamintas vestuvėms. Iš Sforcų laikotarpio Milane. Nuotrauka: Eva Mattsson.

Skaitykite likusius
340 iš **368** puslapių,
įsigiję šią knygą

www.obuolys.lt

KITI KNYGŲ FORMATAI:

klausykla.lt

**Audio
knyga**

**Elektroninė
knyga**

Kotryna Jogailaitė – Lietuvos ir Lenkijos princesė, Švedijos karalienė, sujungusi trijų dinastijų galią ir iš Vilniaus į tuomet agrarinę ir atsilikusią Skandinavijos šalį atnešusi Europos kultūrą – nuo meno ir gastronomijos iki mūrinių pilių.

1562-ieji. Lenkijos karalystė ir Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė – viena galingiausių ir didžiausių Europos valstybių sąjungų. Švedija – tolimas šiaurės užkampis, kurio Europos kultūra dar nepasiekė. Tačiau abi valstybės turi bendrą priešą – Moskoviją, todėl reikia prieš jį vienytis. Žygimanto Senojo ir Bonos Sforcos duktė Kotryna Jogailaitė išteka už Suomijos kunigaikščio Jono. Ji priversta keliauti su vyru į visiškai nepažįstamą, jos manymu, atsilikusią ir svetimą šalį. Su savimi Kotryna gabenasi daugybę brangių daiktų, indų, audinių ir meno kūrinių. Jos kraitis – milžiniškas, o ryšiai su žymiausiomis Europos didikų ir valdovų dinastijomis – labai artimi. Šios santuokos dėka užsimezga stiprūs šiaurės Europos ryšiai su rytine Europos dalimi. Kotryna į šį šiaurinį pakraštį atneš naujos kultūros bangą, iš esmės pakeitusią Švedijos gyvenimą ir argabenusią į šalį Renesansą. Geriausi Europos meistrai vyksta į Švediją statyti rūmų, dailininkai – jų puošti, gaminami prabangūs baldai ir interjero elementai, suklesti vienuolynai ir bažnyčios...

Tačiau ši santuoka žymi ir ilgo karo pradžią. Tarp savęs kariauja broliai – Jonas ir Erikas, šalia vyksta karas su Rusija. Karuose susipina politika ir religija. Dėl savo karališkos kilmės ir tarptautinių ryšių, Kotryna tampa ašimi, aplink kurią sukasi šiaurės Europos politiniai ir religiniai įvykiai. Be visa ko, kalėjime jai gimsta sūnus, kuriam bus lemta pradėti naują Lenkijos ir Lietuvos karalių dinastiją.

Šioje pirmą kartą taip kruopščiai ištyrinėtoje ir gausiai iliustruotoje istorijoje pasakojama apie politines santuokas, kovą dėl valdžios ir nesavalaikę mirtį, taip pat apie grožio idealus, meną ir geismą – viską, kas atspindi pačią Renesanso esmę. Iš XV a. Italijos per Lenkiją, Lietuvą ir šiaurės šalis – šioje ilgoje kelionėje susitinkame su Kotrynos protėviais ir ašinininkais, gyvenusiais aukso išpuoštuose rūmuose, tviskančiuose renesansine prabanga, tačiau drauge patiriame ir sunkų kaip akmuo, iš kurio tie rūmai pastatyti, Kotrynos Jogailaitės gyvenimą.

Nuotraukos: Tony Oldenberg

Eva Mattsson – meno istorikė, prodiuserė ir populiari knygų autorė. Jos autoriniai spektakliai apie Kotryną Jogailaitę Vadsteno, Upsalos ir Stokholmo pilyse sutraukė daugybę žiūrovų. 2012 m. ji parodė spektaklį „Gyvenimas akmenyje“, 2014 m. – „Drugelis ir karūna“, 2015 m. – „Niekas, išskyrus mirų“. 2018-aisiais debiutavo kaip rašytoja su knyga „Kotryna Jogailaitė. Karalienės paslaptis“. Ši knyga – pirmoji pasaulyje išsamiai istorinė Kotrynos Jogailaitės biografija.

ANNO 2004

Kiekviena nupirkta knyga = pasodintas medis

www.obuolys.lt

Slaptas klubas

ISBN 978-609-484-927-5

9

786094

849275

Negrožinė literatūra > Istorinė biografija